

Uspjele pjesme s Muslimanima kao glavnim junacima kazivali su i neki Hrvati katolici u Bosni, pa se jedna od njih nalazi i u ovoj Frndićevoj zbirci i po svojoj pjesničkoj uspjelosti zauzima jedno od najuglednijih mjesta u njoj. Ta se pjesma zove »Derzelez Alija« i nalazi se na str. 43—46.

Ali osim te pjesme ima i drugih vrlo uspjelih umotvora u ovoj zbirci, koji i jesu razlog da usmena poezija naših Muslimana stoji tako visoko s obzirom na umjetnički domet. Uz to u nekim ostvarenjima te poezije ima začudujuće modernih trenutaka, danih jednim rječnikom koji se ne zaboravlja. Dok ovo pišem, u prvom redu mislim na izvanredno uspjelu pjesmu »Budalina Tale dolazi u Liku«, koja je uzeta iz III knjige Matičina publicirana zbornika (urednik L. Marjanović) a kazivao ju je Meho Kolaković.

Koga neće iznenaditi izvanredna jezična oblikovna svježina, ali i divljina ovih stihova iz te pjesme, stihova u kojima Budalina Tale priča Glumac-agi tko je i zašto je došao k njima u četu da se bori protiv zajedničkog neprijatelja:

Glumac-aga sa Udbine grada,
zbliza nisem, ja sam izdaleka,
izdaleka od Orašca grada,
sa Basače iznad Ibrinoveca,
a ja soja ne znam ni plemena,
već što mene po imenu viču:
men' je ime Budalina Tale.
Imo nješto kuće na Basači,
jesenovim opletena pručem
a bujadi ona pokrivena,
staru majku imo na odžaku,
nješto koza imo u sebeka.
Ja sam koze po Basači čuvo,
uj'tro rano kad danak osvani

mene diži moja stara majka;
'Ustan', sine, Budalina Tale,
puštaj koze da ti majka muze,
da te hranim vrućom varenikom,
vojevat ćeš s ličkim Mustaj-begom!
Viš' su meni koze dodijale,
odbio ih vuku i hajduku,
ostavio ostarilu majku
a ja pošo bega potražiti.
Pa te molim, Glumac Osman-aga,
dovedi me ličkom Mustaj-begu,
da vam vidim ličkog Mustaj-bega,
ima li Tale s kime vojevati.

Očito ni jedan junak iz narodne epike nije nikad govorio ovako antiretorički, jednostavno, pučki u najboljem smislu riječi kao što govori Budalina Tale, kod kojega su junački ispadi više plod općeg nezadovoljstva sa životom nego potreba za naglašavanjem posebnih junačkih instinkata u sebi, određeni da ga dovedu do postolja besmrtnih heroja.

Neke od pjesama u Frndićevoj zbirci duljinom su pravi mali romani u stihovima (v. pjesmu »Filip Madžarin i gojeni Halil«), a neke opet, kao pjesma »Boj na Sigetu«, okitile su istinski povijesni događaj romantičnom epizodom i nju učinile kobnom po sam ishod bitke. Tako su djelomično radili i veliki talijanski renesansni pjesnici L. Ariosto i T. Tasso u svojim glasovitim epovima »Bijesni Orlando« i »Oslobođeni Jeruzalem«.

Olinko Delorko

DR JOSIP ANDRIĆ, SLAVONSKE NARODNE PJESME POŽEŠKE DOLINE.
Matica hrvatska — Odbor Slavonska Požega, Slavonska Požega 1969, 168 str.

U kratkom uvodu svojoj zbirci autor nas upoznaje s općim karakteristikama slavonske narodne pjesme i s momentom koji ga je potakao da se počne baviti etnomuzikološkim ispitivanjem Požeške doline, područja koje nam je, s muzičke strane, do danas ostalo nepoznato. Uzrok tome autor nalazi u veoma malom broju štampanih zbirki narodnih pjesama ovoga područja.

»Od najstarije štampane zbirke slavonskih narodnih pjesama sa napjevom, koju je izdao Karlo Katineli — Obradović, godine 1847 — proteklo je više nego sto godina.« Zbirka je štampana u Beču, a sadrži pjesme zabilježene upravo u Slavonskoj Požegi.

Dvadeset godina iza Katinelija Osječanin Franjo Kuhač — »sakupljajući po svim južnoslavenskim stranama narodno muzičko blago« — zašao je i u požeški kraj i tu zapisao ukupno 25 pjesama s melodijama. Poslije Kuhača »se narodni napjevi iz požeškog kraja nisu više sakupljali, a ni naši melografi im nisu posvećivali pažnje da ih sabiru i zapisuju«.

I upravo u želji da zabilježi i na taj način sačuva muzičko bogatstvo požeške doline, a na inicijativu muzikologa dra Vinka Žganca, dr Josip Andrić započeo je 1948. godine sistematski melografski rad po požeškom kraju. Rezultat toga rada je 200 sabranih i melografiranih narodnih pjesama. Godine 1954. autor je zajedno s V. Žgancem obnovio etnomuzikološka ispitivanja toga područja i nakon toga pripremio za štampu ovu zbirku.

Od ukupno 350 pjesama, koliko ih je Andrić sakupio 1948. i 1954. godine, za štampu je pripremio 118 pjesama. Njihova podjela u zbirci izvršena je na osnovi sadržaja teksta i funkcije pjesme, te nalazimo ove grupe: pjesme o Požegi, ljubavne, ratarske i čobanske, pričalice (romance i balade), svatovske, šaljive i pjesme u kolu (»kolovođske«). Unutar iste grupe pjesme slijede jedna za drugom bez obzira na njihove muzičke osobine i vrstu stiha.

Svi primjeri transponirani su na zajednički završni ton g^1 . Pri zapisivanju Andrić je, polazeći s harmonijskog stajališta, svaku pjesmu »uklapao« u njen odgovarajući osnovni tonalitet. Predznake, ukoliko ih ima više nego jedan, upisuje na početku notnog sistema na isti način kao što se bilježe u evropskoj muzici od Bacha do Debussyja. Rezultat je takvog stajališta da uz ključ nalazimo i predznake za ton ili tonove kojih u napjevu uopće nema.

U današnjoj etnomuzikološkoj nauci metoda je zapisivanja jednog napjeva takva da se u zapis unose samo oni predznaci tonova od kojih se sastoji melodija pjesme, a njihovo unošenje u linijski sistem ide onim redom kojim se pojavljuju u skali napjeva.

Položaj taktice unutar jednog napjeva ovisan je o metričkoj strukturi stiha. Dosadašnja istraživanja pokazala su da se taktica najčešće podudara s člankom stiha. Međutim, u Andrićevim zapisima vidimo da je položaj taktice određen jednakim brojem vremenskih jedinica u jednom taktu, ili pak melodijskim kretanjem napjeva, a ne metričkom strukturom teksta.

Uz svaki zapis autor donosi i lokalitet, ime kazivača i cjelokupan tekst pjesme. Također daje kratke bilješke, koje se uglavnom odnose na oblikovanje melopoetske strukture odgovarajuće pjesme kao i na samu njenu funkciju u odgovarajućem običaju. Uz to nalazimo bilješke o tekstu i o načinu pjevanja, ukoliko se radi o polifonom primjeru. U zbirci ima svega pet primjera polifonog pjevanja, a nijednog primjera instrumentalne svirke.

Kao pogovor zbirci donosi autor nekoliko opširnijih podataka o porijeklu i rasprostranjenosti nekih pjesama iz zbirke, kao i imena osoba koje su pjevale pjesme

Muzikološku analizu pjesama i tabelarni pregled rezultata koje je analiza pokazala izradio je prof. Miroslav Magdalenić. Analiza (tonalna, melopoetska i ritmička) ne daje jasan i tačan pregled muzičkih karakteristika pjesama. Ova konstatacija naročito se odnosi na analizu ritma i na tabelarni pregled ritmičkih obrazaca prvog melostiha napjeva. Gotovo nijedan ritmički obrazac ne odgovara ritmičkom obrascu prvog melostiha napjeva čiji broj nosi.

Na kraju zbirke Matko Peić govori o tematici poezije požeškoga kraja, a Đuro Kuntarić, veoma iscrpno, govori o životu, radu i djelovanju kompozitora i muzikologa Josipa Andrića.

I najzad, da se ponovo vratim na zbirku i njena autora. Iako u Andrićevoj metodi melografiranja ima nedostataka, time nimalo ne mislim umanjiti njegovu vrijednost kao ni vrijednost same zbirke. U vrijeme kada je Andrić obavljao svoja etnomuzikološka ispitivanja mora se pohvaliti njegova upornost i nastojanje da se naše tradicionalno narodno muzičko bogatstvo spasi od zaborava i da se stavi na uvid našem i stranom svijetu kulturna tradicionalna baština hrvatskog naroda.

Dunja Rihtman

GIUSEPPE RAOLE, CANTI POPOLARI ISTRIANI. Seconda raccolta con bibliografia critica. Biblioteca di «Lares», vol. XXVIII. Olschi, Firenze 1968, 267 str.

Tri godine nakon prve knjige Giuseppe Radole objavio je i drugu knjigu talijanskih narodnih pjesama iz Istre. Zbirka sadrži 119 tekstova pjesama i dvije priče (*fiabe*). Donosi znatan broj varijanata tekstova i mnoge varijante napjeva. Za iste tekstove ili za varijante tekstova iste pjesme Radole je iz različitih mjesta prikupio pored sličnih i posve različite napjeve. Poradi toga autor u ovoj knjizi objavljuje 220 napjeva. Valja naglasiti da zbirka obuhvaća zapise od 1908. do 1967, da osim Radoleovih zapisa nalazimo zapise uglednog Giuseppea Vidossija, Carla Riccobona i drugih manje istaknutih sakupljača talijanskih narodnih pjesama iz Istre. Ovoj zbirci autor je dodao i opsežnu bibliografiju.

Prikupljenu građu Radole je rasporedio prema sadržaju tekstova pjesama, ne prema glazbenim osobinama napjeva. Građa je veoma zanimljiva, zato potanje prikazujem njezin raspored.

Zbirka započinje religioznim pjesmama, starinskim laudama iz Rovinja (*laudi di antica consuetudine*), laudama iz Cresa na istoimenom otoku i iz Pule (*laudi eterne*). U istu skupinu Radole je uvrstio i dvije božićne pjesme, pastoralu i uspavanku, i dva fragmenta iz jednog prikazanja (*miracolo*).

Druga skupina pjesama su božićne, novogodišnje i trikraljske kolede (*canti di questua*), kolede za pojedine blagdane (Sv. Martin, Gospa od zdravlja, Sv. Andrija) i dvije karnevalske pjesme.

Velik broj varijanata, ponekad i posve različite napjeve, donosi treća skupina pjesama. To su *villotte*, pretežno kraće ljubavne pjesme, redovito u jedanaesteračkom stihu. Uz njih nalazimo *botonade*, također ljubavne pjesme, sastavljene u dvostihovima bez određenog broja slogova. Autor dodaje i jedan napjev za *stornello*, ljubavnu pjesmu u jedanaesteračkim dvostihovima gdje se u pjevanju redovito ponavlja drugi stih, a u objavljenom napjevu iznimno